

Sprawozdanie z XI Międzynarodowej Konferencji Naukowej
„Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich. Zmysły”
(Wrocław 16-18 maja 2013)

W dniach 16 – 18 maja 2013 r. na Uniwersytecie Wrocławskim, w Instytucie Filologii Słowiańskiej odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Wielkie tematy kultury w literaturach słowiańskich. Zmysły*. Była to już XI edycja konferencji z cyklu *Wielkie tematy*, należącego do naukowej tradycji wrocławskich badań slawistycznych. Po uroczystym otwarciu dokonanym przez rektora prof. dr hab. Marka Bojarskiego rozpoczęły się prezentacje referatów – w ramach obrad plenarnych i w sekcjach. Wśród uczestników konferencji znaleźli się goście z całego świata, m.in. z Japonii, Rosji, Ukrainy, Litwy, Kazachstanu, Czech, Słowacji, Serbii i Chorwacji.

Podczas pierwszej części sesji plenarnej, której przewodniczyła prof. dr hab. Anna Paszkiewicz, dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, wygłoszono pięć referatów. Jako pierwszy wystąpił Aleksandr Smirnow (Moskwa), przedstawiając referat zatytułowany *Сенсорика пространства в стихотворении М.Ю. Лермонтова „Из Гете”* („Горные вершины спят во тьме ночью”). Autor referatu przedstawił pogląd, że pomimo pozornej przeciwstawności ludzkiego niepokoju i spokoju przyrody, w wierszu Michaiła Lermontowa te dwa elementy stanowią jedną całość. Relacje łączące ludzkość z siłami przyrody mogą utracić wewnętrzny tragizm, wynikający ze wzajemnego braku porozumienia, jeśli człowiek nauczy się wchłaniać do swojego świata wewnętrznego spokój natury. Jako kolejny zabrał głos Jan Malura (Ostrawa). W swym wystąpieniu *Senzualismus v meditatívnych knihách českého baroka* podjął tematykę medytacji w literaturze czeskiego baroku. Opierając się na kilku tekstach medytacyjnych literatury czeskiego baroku (głównie o jezuickiej proveniencji), przypomniał o ważnych aspektach procesu rekatolizacji, w których realizowane były idee Soboru Trydenckiego, np. przeżywanie sakramentów poprzez wizualne, zmysłowo odczuwalne rzeczy. Analiza dotyczyła sposobu włączania wrażeń zmysłowych, szczególnie wzrokowych i słuchowych do tekstu medytacyjnego za pomocą odpowiednich figur retorycznych. Autor wzbogacił także tekst przykładami literackimi ilustrującymi np. cierpienie Jezusa Chrystusa. Następnie wystąpiła Walentyna Sobol (Warszawa) z referatem *Сенсорна образність в українській бароковій літературі*. Na materiale utworów poetyckich, prozatorskich i dramatycznych prelegentka przeanalizowała kalejdoskop obrazów zmysłowych i form ich wyrażenia w literaturze baroku ukraińskiego. Ostatni referat podczas przedpołudniowej sesji plenarnej wygłosiła Maria Łoskutnikowa

(Moskwa), która zaprezentowała referat *Карикатура и пародия: чувственное восприятие и его художественно-эстетические маркеры (на материале романа Ивана Гончарова „Обрыв“)*. Badaczka zwróciła uwagę na prezentowane w utworze wielkiego powieściopisarza ironicznie nacechowane emocje. Autorka referatu dostrzegła, że w sposobie przedstawienia postaci ironia nabierała cech karykatury, zaś w opisach poszczególnych fragmentów utworu – znamion parodii.

Popołudniowe obrady konferencyjne rozpoczął Wasilij Szczukin (Kraków) omawiając w swym referacie *Об угощении финиками, поцелуях в спину и о многом другом. Поэтика чувств в построении одной из сюжетных линий романа Федора Сологуба „Мелкий бес“* erotyczne relacje łączące bohaterów powieści – Ludmiłę Rutiłową i Saszę Pylnikowa. Naukowiec przekonywał, iż przedstawiając tę więź, Fiodor Sołogub zastosował osobliwą poetykę zmysłów, która doprowadziła w utworze do powstania niesamowitego połączenia obrazów słownych, odsyłających czytelnika do wzrokowych, słuchowych, węchowych, dotykowych oraz smakowych doznań. Zdaniem prelegenta żadne inne dzieło literatury rosyjskiej nie stworzyło tak bogatego opisu przeżyć zmysłowych. Natomiast kolejny ukrainista, który wystąpił w sesji obrad plenarnych – Albert Nowacki (Lublin) przedstawił *Проблематику зmysłów i zmysłowości в проzie Микола Чхвылового*. Prelegent zauważył, że aby wytworzyć odpowiedni klimat utworu, Chwyłowij wykorzystywał w swoim podejściu motywy zmysłu zapachu, wzroku, słuchu oraz tzw. „szósty zmysł”. Nie obce jest także prozie wspomnianego pisarza zagadnienie szeroko rozumianej zmysłowości. Jako materiał do egzemplifikacji zagadnienia posłużyły nowele i powieści Chwyłowego z lat 1923-1930. Z kolei Ludmiła Szewczenko (Kielce) wygłosiła referat *Ольфакционный код прочтения чувственных состояний в произведениях М. Шишкина «Письмовник»*. Autorka referatu zaprezentowała jak olfaktologia – nauka o zapachach, pomaga w lepszym zrozumieniu pozornie przeciwstawnej dynamiki uczuć bohaterów utworu Michaiła Szyszkiina. Następnie głos zabrał Fiodor Kapica (Moskwa). W referacie *Эмоциональный мир и приемы его изображения в старопечатном „Прологе” (опыт Петра Скарги)* autor rozpatrzył wykorzystanie tekstu o żywocie świętego Aleksego ze zbioru Piotra Skargi z 1572 roku, w starodruku *Prologu* (piąte wydanie, Moskwa, 1677). Badacz dowiódł, że tekst kaznodziei stał się modelem przedstawiania stanu emocjonalnego świętego w późniejszych wydaniach. Kolejna prelegentka - Irina Bielajewa (Moskwa) postawiła sobie za zadanie wykazać, dlaczego w powieści Iwana Gonczarowa *Обломов* markery powonienia, wzroku oraz doznań słuchowych odnosiły się nie tylko do początkowego stadium budzenia się uczucia, ale wiązały się także z tajemniczością i samą istotą miłości. Badaczka przeanalizowała ponadto doznania smakowe jako oznaki zakochania i

zastanowiła się nad kwestią, co było dla pisarza ważniejsze - połączenie duchownych i cielesnych atrybutów miłości w harmonijną jedność, czy może faworyzacja tylko jednego z tych aspektów. Galina Nefagina (Słupsk) skupiła się na przeanalizowaniu obrazów dźwiękowych występujących w powieści Olgi Gruszynej *Suchanowa życie we śnie*. Badaczka podkreśliła, że w utworze rosyjskiej emigrantki obrazy dźwiękowe pełnią funkcje mediatorów pomiędzy przeszłością a teraźniejszością głównego bohatera, pobudzają jego pamięć, a także są przestrzennymi i czasowymi markerami postępów w kluczowych dla fabuły momentach. Halina Mazurek (Katowice) w referacie *Oczy w poetyckiej wyobraźni Mariny Cwietajewej* zinterpretowała utwory artystki, dowodząc przy tym, że Cwietajewa nie tylko postrzegała oczy jako odbicie ludzkiej duszy, przejaw szóstego zmysłu, ale także umiała przy pomocy oryginalnej metaforyki przekazać tę ideę w swoich wierszach. Z kolei Andrzej Dudek (Kraków) dokonał semantycznej klasyfikacji zapachów występujących w utworach Dmitrija Mierieżkowskiego i wskazał ich rolę w doskonale odtworzonym w świecie przedstawionym pisarza systemie komunikacji niewerbalnej. Jako kolejna głos zabrała Lejła Hasjanowa (Moskwa), która zajęła się problematyką *Zapisków* Ibn Fadłana i *Pogrzebu* Rusa H. Siemiradzkiego, dokonawszy pararelnej interpretacji obu dzieł. Tę część obrad zwieńczyło wystąpienie Iryny Betko (Olsztyn), która przedstawiła referat *Як смакує життя? Споживчо-кулінарний дискурс української постмодерної прози*. Autorka poświęciła uwagę dyskursowi kulinarnemu we współczesnej prozie ukraińskiej, ponieważ, jak zaznaczyła, bohaterowie współczesnej prozy w stosunku do jedzenia reprezentują postawę zgoła hedonistyczną, a dyskurs spożywczo-kulinarny nabiera w utworach dodatkowego sensu symbolicznego, charakteryzując egzystencjalny, społeczny i psychologiczny status postaci, a niekiedy także system ich wartości duchowych.

Drugiego dnia konferencji obrady toczyły się w sześciu sekcjach. W pierwszych trzech przedstawiono prace rusycystyczne, natomiast w sekcji czwartej obradowali tylko bohemiści, w piątej prezentowano prace południowosłowiańskie, a w ostatniej sekcji spotkali się ukraińscy.

Pierwsza sekcja rusycystyczna była poświęcona takim zagadnieniom jak zmysłowe postrzeganie rzeczywistości, uczucia jako literacko – kulturowy kod oraz zniekształcenia percepcyjne. Prezentacje mieli: Tatiana Ałpatowa (Moskwa) *Зрение как литературно-культурный код в травелогах русского сентиментализма (А.Н.Радищев, Н.М.Карамзин, П.И.Шаликов)*, Diana Oboleńska (Gdańsk) *Что такое имажинация или алхимический код в Русских ночах В. Одоевского*, Tatiana Kolesniczenko (Dnietropietrowsk) *Реконструкция чувствования в лирике А.А.Фета*, Jakub Walczak (Wrocław) *Trzy pokolenia petersburskich szaleńców. Bohaterowie A. Puszkina, P. Czajkowskiego, A. Bielego i ich rozchwiane umysły*, Ludmiła Chodanien (Kiemierowo) *Звук и его семиосферы в творчестве М. Ю. Лермонтова*,

Walentina Wysocka (Moskwa) *Чувства и разум: механизмы взаимодействия (на материале романов Тургенева)*, Swietłana Kargina (Moskwa) *Чувство обиды и принципы его изображения в драме Александра Островского „Бесприданница”*, Swietłana Iwanowa (Moskwa) *Чувственное восприятие мира в романах И.С. Тургенева „Рудин” и „Дворянское гнездо”*, Olga Waganowa (Woroneż) *„Глядеть не умеем, понимать не умеем”, или сенситивный код к роману „Идиот” Ф.М. Достоевского*, Wiktorija Zacharowa (Niżny Nowogród) *Чувство красоты обыденного в русской литературе и живописи Серебряного века*, Beata Waligórska – Olejniczak (Poznań) *Barwne dekodowanie stanu świadomości. „Drzazga” Władimira Zazubrina i „Mordercze niebo” Rene Magritte’a*, Walerij Mildon (Moskwa) *Чувства и предчувствия (Л. Толстой и К.-Г. Юнг)*, Natalia Królikiewicz (Poznań) *Осязание, обоняние и вкус как эмоциональные и эстетические десигнаты в избранных произведениях Л.Н. Толстого*, Anna Gostiewa (Woroneż) *Клаустрофобный» комплекс в творчестве Ф. Сологуба*, Oksana Turbajewska (Moskwa) *Поэзия чувств в живописи польских символистов и российские литературные параллели*, Jelena Tyryszkina (Nowosybirsk) *Функции гаптических эффектов в ранней лирике Рюрика Ивнева*, Maria Kszondzer (Lübeck) *Чувства как литературно-культурный код в поэзии Осипа Мандельштама*, Anna Skubaczewska-Pniewska (Toruń) *Wzrok czy słuch? „Заумная гнига” i poezja Romana Jakobsona.*

W drugiej sekcji rusycystycznej znalazły się referaty, obejmujące problematykę związaną z emocjonalnym światem bohaterów literackich, poetyką i semantyką uczuć oraz wspomnieniami doznań zmysłowych. Swoje badania zaprezentowali: Izabela Kowalska-Paszt (Szczecin) *Куда, на что и как? О зрении ленинградского нонконформиста - поэта, художника, фотографа (Роальд Мандельштм, Геннадий Устюгов, Валентин Самарин)*, Nina Osipowa (Kirow) *Телесно-тактильный код как способ чувственного восприятия мира в поэзии русской эмиграции 1920-1940 гг.*, Nel Bielniak (Zielona Góra) *Różnorodność sensualnego doświadczenia świata na przykładzie opowiadań Aleksandra Kuprina*, Larisa Kostiakowa (Kołomna) *Глаголы чувственного восприятия в рассказах Б. А. Пильняка*, Aurelia Kotkiewicz (Kraków) *„I po co żyłem na tym świecie...”. Twórczość Michaiła Zoszczenki a doświadczenie melancholii*, Jelena Kabkowa i Olga Stukałowa (Moskwa) *Синестезия как возможность вхождения в пространство художественного творчества (А. Скрябин и В. Набоков)*, Anna Afanasjewa (Tomsk) *Рефлексия „недочувствия” в прозе Юрия Трифонова*, Alicja Brus (Poznań) *Kategoria obrazowości w liryce Josifa Brodskiego*, Natalia Pieriepielnicyna (Irkuck) *Отражение русского менталитета И. Бродского в его англоязычной поэзии*, Marżan Żapanowa (Astana) *Поэтика и семантика чувств: Абай и*

Чеслав Милош, Anatolij Sobiennikow (Irkuck) *Ремарка как способ психологического анализа в драматургии А. Вампилова (к поэтике чувств)*, Aleksandra Urban-Podolan (Zielona Góra) *(Вне)чувственное восприятие мира героями произведений Валентина Распутина*, Tatiana Pudowa (Słupsk) *Ощущения как генератор памяти детства (Василий Аксенов Ленд-лизовские. Lend-leasing)*, Żanna Nurmanowa (Astana) *Палитра чувств в диалогии А. Кончаловского „Низкие истины” и „Возвышающий обман”*, Natalia Kaźmierczak (Poznań) *Поэтика чувственного восприятия в избранных произведениях Ч. Айтматова и А. Кима*, Aleksandra Zywert (Poznań) *Imperium zmysłów Władimira Sorokina*, Tatiana Koladycz (Moskwa) *Эмоциональный мир героев Дины Рубинной (библейские универсалии и их переосмысление)*, Wawrzyniec Popiel-Machnicki (Poznań) *„Zmysłowa pustka” w twórczych rozważaniach Wiktora Pielewina*. Marina Zwiagina razem z Natalią Maksimową (Astrachań) *Слово как объект авторского чувства в романе-идиллии А. Чудакова „Ложится мгла на старые ступени”*, Elżbieta Tyszkowska-Kasprzak (Wrocław) *Память ощущений в рассказах Асара Эппеля (Травяная улица, Шампиньон моей жизни)*.

Natomiast w trzeciej sekcji rusycystycznej pojawiły się rezultaty badań spod znaku gender, literatury kobiecej oraz rzeźby i malarstwa. Prezentacje mieli: Irina Sawkina (Tampere) *„Телесность” письма: пол и гендер в рассказах Светланы Василенко*, Olga Kałasznikowa (Dnietropietrowsk) *История и чувства в „женском письме”*, Shiho Maeda (Hokkaido) *Альтернативное изображение женщин в русской литературе 80-х годов*, Ewa Komisaruk (Wrocław) *Audiosfera oblężonego Leningradu (na materiale „Dzienników” Olgi Bergholc i „Zapisków człowieka oblężonego” Lidii Ginzburg)*, Olga Kaługina (Moskwa) *Вербальное и чувственное в творческом методе скульптора Анны Голубкиной*, Jelena Kokoriewa (Moskwy) *Взгляд художника на дворцы Баженова в „Царицыне” (А. з „Село Царицыно” – середина XIX века)*, Larisa Lapina (Sankt–Petersburg) *Поэтика вкусовых характеристик в русской лирике Нового времени*, Jelena Dziuba (Niżny Nowogród) *Соотношение чувство–мысль в образах исторического прошлого (на материале русской прозы второй половины XVIII века)*, Tomo Kanadzawa (Tokio) *Русский сентиментализм и немецкий „Sturm Und Drang”*, Jelena Jachnienko (Moskwa) *«Скульптурный текст» в пространстве французского парка усадьбы*, Tatiana Galina (Moskwa) *Увидеть неслышимое, услышать незримое. Метаморфозы сенсорики в произведениях Анны Семеновны Голубкиной (1864–1927)*, Monika Rzczycka (Gdańsk) *Jasnowidzenie i literatura. Przypadek HPB i innych*, Virginija Balseviciute-Slekiene (Wilno) *Чувство варварства в русской и литовской поэзии*, Irena Baliule (Szawle) *Выражение эмоции в структуре лирического повествования:*

литовская и русская деревенская проза, Joanna Kula (Wrocław) *Barwy i dźwięki Kaukazu w prozie rosyjskiej końca XX wieku*.

W sekcji zachodniosłowiańskiej przedstawiono jedenaście referatów podejmujących szeroko pojętą tematykę zmysłów i zmysłowości w literaturach: czeskiej, słowackiej, serbołużycyckiej, kaszubskiej i polskiej. Posiedzenie w sekcji zachodniosłowiańskiej rozpoczęło się od wystąpienia Klaudii Koczur-Lejk (Szczecin), której referat nosił tytuł *Zmysły a grzech w czeskiej moralistyce XVI/XVII wieku*. Prelegentka zaprezentowała ówczesne dzieła moralistyczne, analizując zawarte w nich pouczenia ogólne, skierowane do wszystkich, jak i odnoszące się do konkretnego stanu: panieńskiego, wdowiego, czy małżeńskiego. Jak zauważyła, moralisci wiele miejsca poświęcili zmysłom (wzrok, węch, dotyk) upatrując w nich źródła grzechów, szczególnie w kontekście dekalogu. Kolejny referat, opatrzony tytułem *Božena Němcová i dzieje jej zmysłowego wizerunku w zawirowaniach historii XIX i XX wieku*, został wygłoszony przez Aleksandrę Pająk (Opole). Badaczka przedstawiła problematykę wpływu uwarunkowań historycznych na konstrukcję postaci historycznoliterackiej. Z kolei dwa następne wystąpienia oscylowały wokół tematyki holocaustu i zmysłowej cielesności ludzi znajdujących się w zamknięciu. Marta Cobel-Tokarska (Warszawa), w swym referacie *Przestrzeń wojennych kryjówek Żydów w okupowanej Polsce – ciało w kryjówce* podjęła się opisu szeroko pojętego zmysłowego doświadczenia kryjówki. Na podstawie tekstów źródłowych – dzienników, pamiętników, relacji – odtworzyła przestrzeń kryjówek, w których na terytorium okupowanej Polski Żydzi szukali schronienia. Opisując indywidualne doświadczenie przestrzeni kryjówki dużo miejsca poświęciła doznaniom zmysłowym, w analizowanych tekstach poszukiwała wzmianek o tym, jak funkcjonował w tak nietypowym otoczeniu wzrok, słuch, węch oraz dotyk. Natomiast Markéta Paralova Tardy (Brno) w referacie *Vyjádrít nevyjádřitelné. Snaha popsát zážitky z koncentračního tábora Auschwitz* scharakteryzowała zapisane we wspomnieniach więźniów zmysłowe doznania z pobytu w zamknięciu w obozie koncentracyjnym. W kolejnym wystąpieniu Radosław Łazarz, reprezentujący wrocławską filię Państwowej Wyższej Szkoły Teatralna im. L. Solskiego w Krakowie, skoncentrował się na problematyce zmysłowego odczuwania przestrzeni miejskiej. Uznając miasto za twór/obiekt polisensoryczny, który jest odczuwany przez jego mieszkańców poprzez wzrok, zapach, słuch, dźwięk a i również smak, w swoim wystąpieniu *Zmysły w obrazach Miasta Daniela Hodrovej* skupił się na opisie miasta, jaki wyłania się podczas zmysłowego postrzegania go. Część pierwszą obrad w sekcji zachodniosłowiańskiej zakończyła Dorota Żygadło-Czopnik (Wrocław), która w referacie *„Palimpsesty alkoholowe” ostrawskiego outsidera Jana Balabána* opisała bohaterów książek Jana Balabána, którzy żyją samotnie w blokowiskach Ostrawy. Często ich życie wydaje im się

zbędne, nikomu niepotrzebne, a uczucie pustki topią m.in. w alkoholu, który wpływa także w sposób mniej lub bardziej widoczny na ich narządy zmysłów i zawęża pole widzenia, zakłóca widzenie obuoczne, zmniejsza zdolność do właściwej oceny dźwięków, wywołując jednocześnie fałszywe poczucie większej pewności zmysłów.

Druga część obrad została rozpoczęta przez Jakuba Češkę (Praga), który wygłosił referat, pt. *Smyslovost smyslu. Tematika afektivity a tělesnosti v prózách Bohumila Hrabala*. Posługując się metodą fenomenologiczną opisał techniki narracyjne stosowane w dziełach Hrabala, które wiodły do zbudowania efektu „zmysłowości zmysłów”, ponieważ, według badacza, zmysłowość w prozie Hrabala uzyskiwana jest właśnie za pomocą zastosowanych gier narracyjnych. Następny prelegent, Richard Změlík (Ołomuniec), podjął zagadnienie zmysłowości w kontekście poetyki miasta. W referacie *Reálná a imaginární Praha Jakuba Arbesa* zajął się problematyką modelowania przestrzeni Pragi i tzw. topografii fikcyjnej w utworach Jakuba Arbesa. Kolejny referat, opatrzony tytułem *Rzeczy, które mówią. O zmysłowej konkretności świata w prozie Jarmili Glazarovej*, wygłosiła Anna Gawarecka (Poznań). Jarmila Glazarová, reprezentantka czeskiej prozy kobiecej z okresu międzywojnia, której twórczość badacze zaliczają najczęściej do nurtu pisarstwa psychologicznego, należy do grona autorek, poszukujących nowych płaszczyzn postrzegania, rekonstruowania i ukazywania ludzkiej tożsamości. Jak dowiodła poznańska badaczka, w powieściach *Vlčí jáma* i *Advent* oraz w prozie autobiograficznej *Roky w kruhu*, rzeczy, dzięki swej konkretnej, zmysłowo doświadczalnej realności, tracą znaczeniową neutralność, stając się metaforycznym ekwiwalentem i wyznacznikiem życia duchowego postaci. Tomasz Derlatka (Praga) w referacie *O problemie (braku) miłości cielesnej w literaturze serbołużyckiej i kaszubskiej*, zauważył, iż tzw. „małe” literatury zachodniosłowiańskie, serbołużycka i kaszubska, wykazują się – rozpatrując temat w ujęciu globalnym – nadzwyczajną wstrzeźliwością, rzec można pruderią, w zakresie literackiego przedstawiania miłości cielesnej. Jednakże, jak dowiódł Autor, po roku 1989 podążyły one w tym zakresie odmiennymi drogami: literatura kaszubska w dalszym ciągu pozostaje w stanie niedostrzegania zmysłów cielesnych, co związane jest w głównej mierze z dominacją tematów religijnych, podczas kiedy autorzy serbołużyccy, zwłaszcza młodszej generacji jęli przedstawiać w swej twórczości „uciechy cielesne” niemal bez umiaru. Obrady w sekcji zachodniosłowiańskiej zakończył referat o tytule *Skandalista Jindřich Štyrský i świat jego zmysłów*, który wygłosiła Kamila Woźniak (Wrocław). W swoim wystąpieniu badaczka scharakteryzowała zmysłowość wyrażaną zgodnie z awangardowym paradygmatem poetologicznym.

W sekcji południowosłowiańskiej zaprezentowano dziewięć referatów dotyczących literatury bułgarskiej, serbskiej, chorwackiej i bośniackiej. Literaturze bułgarskiej poświęcono

trzy wystąpienia. Wojciech Józwiak (Poznań) w referacie *Bułgarzy „dotykają” historii – rola przeszłości historycznej w bułgarskim odrodzeniu narodowym* skoncentrował swoją uwagę na utworach o charakterze literackim i publicystycznym, których twórcy (od Pajsija Chilendarskiego do Lubena Karawelowa) odkrywają i analizują przeszłość historyczną przy pomocy zmysłów. Również Miroslav Kouba (Pardubice) nawiązał do okresu bułgarskiego odrodzenia narodowego, analizując w referacie *Bułgarski sen o przyjemności albo dotyk odrodzeniowej zmysłowości* ukształtowane w XIX wieku podejście do kwestii erotyki, przyjemności, męskiej i kobiecej atrakcyjności w oparciu o twórczość takich pisarzy, jak Petar Beron, Grigor Prilčev, Rajko Žinzifov, Petko R. Slavejkov, Christo Botev. Bożena Żejmo (Toruń) w referacie *„Piękni” bohaterowie Jordana Jowkowa w świetle Bergsonowskiej koncepcji „tyranii wzroku”* zwróciła uwagę na obecność idei filozoficznych Bergsona w świadomości pisarzy bułgarskich pierwszej połowy XX wieku. Według autorki referatu bohaterowie Jowkowa postrzegają rzeczywistość głównie za pomocą wzroku, który staje się przyczyną wielu ich negatywnych doświadczeń. Ujemne wartościowanie zmysłu wzroku przez Jowkova koresponduje z teoretycznymi uogólnieniami Bergsona, dla którego wzrok stanowi demoniczną siłę zafalszowującą obraz rzeczywistości i dokonującą aktów przemocy na wszystkich władzach poznawczych człowieka. Anna Modelska-Kwaśniowska (Opole) w referacie *Portret matki w powieści „Carstwo sjenki” Jasny Šamić* poddała analizie utwór pochodzącej z Bośni pisarki, która w naznaczonej autobiografizmem powieści stworzyła portret matki. Autorka wystąpienia skoncentrowała się na prezentacji postaci matki, której relacje z córką zmieniają się pod wpływem choroby. W referacie *Zmysł uniżenia (na przykładzie krótkich form literackich)* Izabela Lis-Wielgosz (Poznań) skoncentrowała się na średniowiecznych serbskich krótkich formach literackich – zapisach. Autorka zaprezentowała topos literacki, będący trwałym elementem kompozycyjnym zapisów - zmysł uniżenia, który występuje w nich jako strategia pojmowania i wyjaśniania rzeczywistości historyczno-kulturowej oraz jako rodzaj obrazowania, realizowany przy pomocy stałych epitetów i metafor. Magdalena Bogusławska (Warszawa) w referacie *Literackie topografie smaku. Słodycze we współczesnych opowiadaniach serbskich* poddała analizie motyw słodyczy, wykorzystywany w opisie indywidualnego doświadczenia świata poprzez zmysł smaku. W tym przypadku smak, zgodnie z konceptem Prousta, występuje zazwyczaj w funkcji czynnika uruchamiającego pamięć. Słodycze pojawiają się także jako element rytuałów codzienności, stylu życia bohaterów, dyskursu przyjemnościowego, będącego emanacją współczesnej kultury konsumpcyjnej, stają się reprezentacją określonej rzeczywistości historyczno-kulturowej, służą również opisaniu zjawisk i procesów cywilizacyjnych zachodzących na Bałkanach. Marta Chaszczewicz-Rydel (Wrocław),

koncentrując się na artystycznej tematyce doznań sensorycznych, zaprezentowała intersemiotyczną analizę powieści Slavenki Drakulić *Frida* oraz dzieł malarskich artystki meksykańskiej Fridy Kahlo. Autorka wystąpienia zwróciła szczególną uwagę na kwestię wrażliwości wizualnej artystów-malarzy, na rangę wzroku i dotyku oraz na zjawisko synestezji, przybierające interesujące formy w prozie pisarki chorwackiej, otwierającej się na niewerbalne dziedziny sztuki. Z kolei Magdalena Ślawska (Wrocław) poddała analizie powieści pisarza chorwackiego w referacie *Smaki dzieciństwa. O prozie autobiograficznej Pavao Pavličicia*. Dla Pavličicia smaki stały się inspiracją do nostalgicznej podróży w przeszłość. Zapamiętane w okresie dzieciństwa doznania smakowe są nośnikami pamięci indywidualnej pozwalającymi przywołać najbardziej osobiste przeżycia i odtworzyć w powieściach utraconą przestrzeń dzieciństwa. Ewa Szperlik (Poznań) w referacie *Reminiscencje zapachów i smaków w prozie autobiograficznej obszaru postjugosłowiańskiego* uczyniła przedmiotem rozważań problematykę zmysłowości olfaktorycznej i smakowej w twórczości pisarzy współczesnych (Kiš, Jergović, Tribuson, Matanović, Gromača, Sajko, Simić-Bodrožić). Autorka wystąpienia zauważyła, że w omawianych utworach zakodowany w pamięci zapach albo smak określa indywidualną perspektywę podmiotu mówiącego i subiektywny obraz rzeczywistości opartej na wspomnieniach z dzieciństwa, młodości w Titowskiej Jugosławii, dorastania w czasie ostatniej wojny na Bałkanach. E. Szperlik podkreśliła, iż rozpoznawanie zapachów i smaków stanowi najbardziej niezawodny przewodnik po zakamarkach pamięci, z czego korzysta jeden z najbardziej znaczących dyskursów współczesnej literatury, jakim jest autobiografizm.

Ostatnią, szóstą sekcję zapełniły prelekcje, poświęcone badaniom nad literaturą, kulturą i sztuką ukraińską. Jako pierwsza z referatem *Синестетична інтенція словесного образу* wystąpiła Tereza Levchuk (Łuck). Badaczka przekonywała, że słowo zawsze *brzmi* i *wygląda* równocześnie, zatem zawiera pierwotną siłę synkretyczną. Prelegentka skupiła się na twórczości takich poetów ukraińskich jak Pawło Tyczyna, Bohdan Ihor Antonycz oraz Wołodymyr Swidzyński, dla których zasadą twórczą była właśnie synestezja. Z kolei Alisa Kuzmanenko (Kijów) zaprezentowała referat *Візуальний код каменя у драмі Лесі Українки «Камінний господар»*, którego przedmiotem zainteresowania był obecny w dramacie *Kamennyj gospodar* Łesi Ukrainki tytułowy kamień jako fizyczny, odbierany zmysłami przedmiot, a jednocześnie symbol posiadający wiele odniesień kulturowych. Anna Horniatko-Szumilowicz (Szczecin) przedstawiła referat *Чуттєве сприйняття романів Олесья Ульяненка*, w którym poruszyła kwestię epatowania elementami wywołującymi u czytelnika uczucie obrzydzenia – stosowane przez ukraińskiego prozaika Olesia Uljanenkę brutalne obrazy wzrokowe, słuchowe, dotykowe, a nawet zapachowe miały na celu pokazać naturę zła, a zatem nieść przesłanie moralne. Kolejną

prelegentką była Katarzyna Khyzhniak (Charków) z referatem pt. *Культ тіла як засіб пізнання світу у прозових творах М. Матіос*. W przekonaniu Autorki cielesność i zmysłowość to jeden z ważniejszych kluczy interpretacyjnych do utworów ukraińskiej pisarki Mariji Matios. Zamykająca obrady sekcji ukrainistycznej, Alicja Nowak (Kraków) wystąpiła z referatem *Argument „zmysłowy” w XVII-wiecznych prawosławnych kazaniach w Rzeczypospolitej*, w którym omówiła argumentację przedstawicieli kaznodziejstwa ruskiego w Rzeczypospolitej: duszpasterze, których działania były ukierunkowane na duchowe uzdrawianie wiernych, przestrzegali przed zgubnymi skutkami zmysłowości, a jednocześnie dążąc do osiągnięcia maksymalnej skuteczności w oddziaływaniu na ówczesnego odbiorcę sięgali po argumentację, która zdaje się aktywizować wyobrażenia zmysłowe.

Podsumowując konferencję, warto podkreślić szerokie spektrum tematyczne, bogatą reprezentację instytutów, wykraczających również poza sławistykę, wreszcie – zasięg międzynarodowy oraz innowacyjność omówionych podczas obrad zagadnień naukowych. Godna podkreślenia wydaje się także potrzeba organizacji kolejnej edycji *Wielkich tematów kultury w literaturach słowiańskich*, stwarzającej możliwość plasowania różnorodnych zagadnień w szeroko rozumianym dyskursie kulturowym.

Anna N. Wilk, Ilona Gwóźdź-Szewczenko, Małgorzata Filipek, Jadwiga Skowron